

Artikkeli on 17.9.2008 päivitetty loppujakso Teuvo Peltoniemen kirjasta:
 Kohti parempaa maailmaa – suomalaisten ihannesiirtokunnat 1700-luvulta nykypäivään. Otava 1985.
teuvo.peltoniemi@a-klinikka.fi

Teuvo Peltoniemi

UTOPIAYHTEISÖJEN OPETUKSIA: YHTEISET JA UUDET UTOPIAT

Ihannetavoitteiden moninaisuus - Pako, protesti ja maallepako - Eristyneinä ja eristettyinä – Utopiasiirtolaisuuden mittasuhteet - Uuden yhteiskunnan muodot - Itsellisyys ja pienois-Suomi - Utopioiden kesto ja jatkuvuus - Ihannyhteisöjen opetukset - Vaihtoehtoutopiat: sopuun luonnon ja tekniikan kanssa - Ikuiset utopiat

SUOMALAISET IHANNESIIRTOKUNNAT / FINSKA UTOPISAMHÄLLEN / FINNISH UTOPIAN COMMUNITIES

SIIRTOKUNTA SAMHÄLLE COMMUNITY	KESTO ¹⁾ VARADE DURATION	JÄSENIÄ ²⁾ MEDLEMMAR INHABITANTS	VALTAIDEOLOGIA HUVUDEOLOGI MAIN IDEOLOGY	JOHTAJAT LEDARE LEADERS
UUSI JERUSALEM -suunnitelma/plan, Sierra Leone	1792 1792	–	Uskonnollinen/Reli- gious, Valistusfilo- sofia/Enlightenment	August Nordenskiöld Carl Wadström
AMURINMAAN YHTIÖ Strelak, Venäjä/Russia	1868 1872	50	Sosialistinen	Fridolf Höök
CHILLAGOA Queensland, Australia	1900 1900	80	Sosialistinen	Matti Kurikka
SOINTULA Brittiläinen Kolumbia, Kanada	1901 1905	1000	Sosialistinen	Matti Kurikka A.B. Mäkelä
SAMMON TAKOJAT Brittiläinen Kolumbia, Kanada	1905 1912	50	Sosialistinen Teosofinen	Matti Kurikka
RED DEER -suunnitelma/ plan, Alberta, Kanada	1899 1899	–	Nationalistinen	Konni Zilliacus Axel Lille
ITABO Kuuba	1904 1908	50	Nationalistinen	Eero Erkkö
PONNISTUS Kuuba	1906 1909	50	Sosialistinen	A.A. Karr Oscar Norring William Keskinen
REDWOOD VALLEY Kalifornia, USA	1912 1932	120	Sosialistinen/Osuus- toiminta/Cooperative	Alex Kauhanen ym.
GEORGIAN OSUUSFARMI Georgia, USA	1921 1966	150	Sosialistinen Osuustoiminta	Arvo Vitali ym.
KARJALA-KUUME Neuvosto-Karjala/ Soviet Carelia	1920–30 -luku	6000– 8000	Sosialistinen	Matt Tenhunen Oscar Corgan ym.
PARADISO-suunnitelma/ plan, Riviera, Ranska	1925 1927	–	Vegetaristinen	Lauri Karila
PENEDO Rio de Janeiro, Brasilia	1929 1940 -luku	150	Vegetaristinen Uskonnollinen/ Religious	Toivo Uuskallio H.D. Pennanen
VILJAVAKKA Dominikaaninen tasavalta	1930 1944	140	Vegetaristinen Uskonnollinen	Oskari Jalkio Arthur Sonni
COLONIA FINLANDESA Misiones, Argentiina	1906 1940 -luku	500	Nationalistinen	Arthur Thesleff
COLONIA VILLA ALBORADA Paraguay	1920 1940 -luku	60	Vegetaristinen	Armas Nikkinen Eero Laulaja
JAD HASHMONA Israel	1971	100	Uskonnollinen/ Religious	Seppo Raulo

¹⁾ Eräiden ihannesiirtokuntien täsmällisen keston määrittäminen on vaikeaa / The exact dates of some utopian communities are difficult to establish.

²⁾ Yhteensä lyhytaikaiset asukkaat ja lapset mukaanlukien siirtokunnan koko aikana. / Total number including short-term inhabitants and children throughout existence of colony.

LÄHDE / KÄLLA / SOURCE: Teuvo Peltoniemi: Kohti parempaa maailmaa. Otava 1985.

Itsellisyyden tunnossa Kalevan Kansan marssissa laulettiin mahtavasti:

*"Käy eespäin kansa Kalevan,
pois palkkaorjain luota.
Sun tiesi käypi vapauteen,
ei orjuus onnea tuota."*

Mutta vaikka Sointulassa kuinka yritettiin, ei orjuussidettä ympäröivään yhteiskuntaan saatu kokonaan katkaistua. Ja kun maalliset vaikeudet olivat suuria, ei henkikään kestänyt. Suomalaisten ihanneyhteisöt eivät olleet pitkäikäisiä. Tuli riitoja ja taloudellisia pettymyksiä. Sointulalainen Matti Halminen kirjoittaa toivoneensa, että "meillä olisi ollut jo alkaessa yhtä paljon tervettä järkeä ja taloudellista kokemusta kuin harkitsematonta uhrausta ja innostusta".

Filosofi George Kateb pitää hämmästyttävänä sitä moninaisuutta, joka utopiyhteiskuntien taakse kätkeytyy. Joissakin ihanneyhteisöissä harmoniaan pyrittiin demokratialla kuten suomalaisten osuusfarmeilla. Toisissa ihanteena oli lempeä diktatuuri kuten jesuiittojen intiaanireduktioissa Etelä-Amerikassa tai täydellinen diktatuuri, kuten Jim Jonesen itsemurhayhteiskunnassa Guayanassa.

Ihanneyhteiskuntien sisäinen järjestys näyttää heijastelevan kaikkea mitä maailmassa on kokeiltu valtioidenkin tasolla. Myös jokaisella suomalaisten ihanneyhteisöllä oli oma kohtalonsa.

Ihannetavoitteiden moninaisuus

Suomalaissiirtokunnissa oli tietenkin mukana myös niitä, jotka hakivat ihanneyhteiskunnista vain oman onnensa täyttymystä, mukavampaa elämää ja nautintoja itselleen ja omalle perheelleen. Valtaosaa lähtijöistä elähdyttivät kuitenkin henkisemmät päämäärät. Yhteisöjen taustalla oli sosialismia, nationalismia, kristinuskoa, teosofiaa, vegetarismia, onnenetsintää.

Jos utopiyhteisöt jaetaan perinteisesti maallisiin ja uskonnollisiin yhteisöihin, suomalaisyrityksistä valtaosa kuuluu edelliseen ryhmään. **Yhteenvetotaulukon 2** mukaan sosialistinen tai työväenhenkinen aatemaailma oli kahdessatoista yrityksessä, uskonnollinen seitsemässä ja suomalaisnationalistinen viidessä. Vegetarismi oli valta-aate viidessä yrityksessä, jotka korostivat myös pasifismia. Paluu luontoon oli iskusanana kaikissa Etelä-Amerikan ihanneyhteisöissä.

Uudessa Jerusalemissa tavoitteissa oli mukana uskonnollisuuden lisäksi valistusajan yleishumanismi, joka eräällä tavalla leimaa myös Emmauksen tavoitteita. Sen perusluonne on kuitenkin vihreä aate, ympäristöajattelu.

Karismaattinen johtaja oli ainakin kahdeksalla ihanneyhteisöllä. Heistä Matti Kurikka ja Toivo Uuskallio halusivat kokeilla yhteisöissä aatteidensa pitävyyttä. Karjala-kuumeessa haluttiin päästä nopeammin parempaan yhteiskuntaan kuin muu maailma näytti tekevän. Vanhaan maailmaan jääville haluttiin antaa malli, mitä seurata. Esikuvatavoitteita oli myös Kalevan Kansalla sekä Australiassa että Kanadassa.

Suomalaisten utopiyhteiskunnat tuntuvat olleen demokraattisempia kuin ulkomaiset esikuvansa. Asioista päätettiin yleiskokouksessa kolmessatoista ihannesiirtolassa. Joissakin – kuten Penedossa - karismaattinen johtaja pystyi kuitenkin ohjailemaan päätöksiä.

Harvat suomalaisyritykset olivat yhden asian liikkeitä - yleensä taustalla oli yhdistelmä aatteita. Jossakin määrin muutettiin myös siirtokunnasta toiseen. Sointulan lisäksi tämä koskee varsinkin Argentiinan ja Paraguayn siirtokuntia. Läheisin yhteys oli Georgian osuusfarmin ja Karjala-kuumeen välillä. Mutta henkilöyhteyksiä löytyy niinkin kaukana sijaitsevista paikoista kuin Penedosta ja Israelista. Vaikka yhteisöt hajosivat, niiden jäsenet eivät menettäneet uskoaan siihen, että vielä kerran löytyisi utopiyhteisö, jossa utopia lopulta tavoitettaisiin. Silti olisi väärin korostaa liikaa ihanneyhteisöjen konkreettisia yhteyksiä: yhteys on henkistä laatua" yhteinen pyrkimys utopiaan.

Siirtolaisuustutkimus askaroi yleensä käsitteparilla "lähtömaan työntö" ja "kohdemaan veto". Utopiasiirtolaisuuden osalta ne eivät ole kovin tärkeitä. Muuton syy oli lähtijöiden mielessä, aatteessa sinänsä, ei niinkään maassa eikä matkan päässä.

Taulukko 2. Suomalaisen ihanneyhteisöjen utopiapiirteet¹.

	Uusi Jerusalem	Amurinmaan yhtiö	Chillagoen teittaleiri	Sointula	Sammon Takojat	Red Deer -hanke	Itabo	Ponnistus	Kalifornian osuusfarmi	Georgian osuusfarmi
Karismajohtaja	-	*	*	*	*	-	-	-	-	-
Työväki	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*
Maanviljelijät	-	*	-	*	-	-	-	-	-	*
Sivistyneistö	*	*	-	-	-	*	*	-	-	-
Sosialismi	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*
Nationalismi	-	-	*	*	*	*	*	-	-	-
Uskonnollisuus	*	-	-	-	*	-	-	-	-	-
Vegetarismi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paluu luontoon	*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Raittiusaate	-	*	*	*	*	-	*	*	*	-
Yhteisasuminen	-	*	*	*	*	-	-	-	*	-
Yhteisruokailu	-	*	*	*	*	-	-	-	*	*
Järjestöjä	*	*	*	*	*	-	-	*	*	*
Samapalkkaisuus	-	*	*	*	*	-	-	-	*	*
Ryhmäpäätökset	-	*	*	*	*	-	-	*	*	*
Oma kontrolli	*	*	*	*	-	-	-	-	-	-
Seksuaalimoraali	-	-	-	*	*	-	-	-	-	-
Lastenkasvatus	*	*	-	*	-	-	-	-	-	-
Oma koulu	*	*	*	*	-	-	-	-	-	*
Riidat	-	*	*	*	*	-	-	*	*	*
Jakautuminen	-	*	-	*	-	-	-	*	-	*
Uusmuuttoa	-	-	-	*	*	-	-	-	-	*

	Karjala-kuume	Riviera-hanke	Penedo	Viljavakka	Colonia Finlandesa	Colonia V. Alborado	Jad Hashmona	Emmaus Jokioinen	YHTEENSÄ
Karismajohtaja	*	-	*	*	*	-	-	-	8
Työväki	*	*	-	*	*	*	-	*	15
Maanviljelijät	-	*	*	-	*	*	-	-	5
Sivistyneistö	-	*	*	*	*	-	*	*	10
Sosialismi	*	*	-	-	*	-	-	*	12
Nationalismi	-	-	-	*	*	-	-	-	5
Uskonnollisuus	-	*	*	*	-	*	*	-	7
Vegetarismi	-	*	*	*	-	*	-	*	5
Paluu luontoon	-	*	*	*	*	*	-	-	6
Raittiusaate	-	*	*	*	-	*	*	-	10
Yhteisasuminen	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yhteisruokailu	*	*	*	-	-	-	*	*	11
Järjestöjä	*	*	*	*	*	*	*	*	16
Samapalkkaisuus	-	*	*	-	-	-	*	*	10
Ryhmäpäätökset	*	*	*	*	*	*	*	*	13
Oma järjestyksenpito	-	-	*	*	*	*	-	-	8
Seksuaalimoraali	-	-	*	-	-	*	-	-	4
Lastenkasvatus	*	-	-	-	-	-	*	-	5
Oma koulu	-	-	-	*	-	*	-	-	5
Riidat	*	-	*	*	*	-	*	-	12
Jakautuminen	*	-	-	-	-	-	*	-	6
Uusmuuttoa	-	-	*	-	*	-	*	-	6

¹Utopiapiirteiden arvioiminen sisältää koko joukon epävarmuustekijöitä, koska läheskään kaikista siirtokunnista tietoja ei ole ollut käytettävissä tai ne ovat olleet puutteellisia.

Pako, protesti ja maallepako

Ihannesiirtolat ovat yhteiskuntapakoisia tapoja uudistaa maailmaa. Suomalaisen utopiayhteisöt voi tulkita pakona ja protestina sille, ettei tosiasiaa juurikaan ollut mahdollista saavuttaa ihanteita, joita kapitalistinen yhteiskunta maalaili. Monet ihanneyhteiskuntien jäsenet pakenivat turvattomuuden tunnettaan. Tämä liittyi industrialismiin ja kaupungistumiseen ja niiden mukana tulleen elämän monimutkaisuuteen. Australian Queenslandiin lähettiin "pois riistäjien maailmasta".

Ihanneyhteisö on pienoismaailma, jossa yhteiskunnan ongelmat on saatu siihen kokoon, että niitä voidaan käsitellä yhteisesti. Yhteisön jäsenet ovat läheisissä tekemisissä toistensa kanssa ja voivat samaistua yhteisöön. Yhteisö ei ole kasvoton valtiolta, vaan kaikkien tajuttavissa oleva pieni kokonaisuus.

Sisäiseen pakoon yhdistyi maallepako. On sinänsä luonnollista, että ihanneyhteiskunnat perustettiin maaseudulle, kauas muusta maailmasta. Mutta suomalaisten utopiyhteiskuntia tuntuu leimanneen korostunut halu maalle. Tämä käy erinomaisten hyvin ilmi Kuuban tai Georgian osuusfarmin mainoksista, joissa maalailtiin kaunopuheisesti maalaiselämän ihannoituksia. Lähes kaikki suomalaisten ihanneyhteisöt olivat maanviljelytiloja. Poikkeuksia ovat eräät Neuvostokarjalan metsätyömaat. Sointulassa ja Jad Hashmonassa maanviljely jäi vähäiseksi heikon maaperän vuoksi.

Kaipuu maalle oli niin voimakas, ettei paikanvalintaa harkittu perusteellisesti. Georgiassa menttiin toisten hylkäämälle maatilalle, josta maksettiin kymmenkertainen ylihintaa. Penedo oli tyhjiin imetty kahviplantaasi. Colonia Finlandesa perustettiin kivikkoiseen metsään, vaikka jo parinkymmenen kilometrin päässä olisi ollut hedelmällistä punamultaa. Kuubassa jopa hankitun maan omistussuhteet osoittautuivat epäselviksi.

Edellytykset maanviljelyn onnistumiselle eivät olleet kovin hyviä. Johtajat olivat poliitikkoja, tiedemiehiä ja toimittajia ja jäsenetkin harvoin maanviljelijöitä. Ei ihme, että suomalaiset opittiin tuntemaan ahkerina ja työtä pelkäämättöminä tai kuten takanapäin kenties sanottiin "tyhmänpuoleisina työhulluina. Maan viljelyä ja elämää hankaloitti sekin, että lähes kaikilta suomalaisten ihanneyhteisöiltä puuttui pääomaa. Elettiin jatkuvassa velkakierteessä, mikä tuli selvimmin esille Amurinmaalla, Sointulassa ja Penedossa. Mutta eivät suomalaiset ihanneyhteisöt tässäkin suhteessa olleet poikkeuksellisia. Maanviljelyvirheitä tehtiin ihanneyhteisöissä kautta linjan kuten amerikkalaisia utopiyhteisöjä esitellessä hyvin käy ilmi.

Eristyneinä ja eristettyinä

Ihanneyhteiskunta eristyy menneisyydestä tai tulevaisuudesta.

Monet uskonnolliset ihanneyhteisöt ovat halunneet jättäytyä vuosisatoja vanhaan elämäntyyliin. Ne vieroksuvat uutta teknologiaa ja uusia tapoja, vaikkapa rokotusta, kuten Jalkio ja Uuskallio. Menneisyyteen palaaminen on usein ollut palaamista luontoon. Esikuvia on haettu Polynesian saarilta tai intiaanien "viattomien veljien" parista. Luontoon ja maanviljelyn pariin halusivat myös suomalaisyritykset.

Selvemmin tulevaisuuden utopioita ovat tietenkin tieteiskirjallisuuden ihanneyhteiskunnat. Tulevaisuuteen suuntautuvista utopioista on esimerkki myös Kurikan Sointula. Sointula yritti vapautua kirkosta ja avioliittoinstituutiosta. Yleisintä on ollut välien katkaisu kapitalistiseen yhteiskuntaan ja sen luokka- ja työnjakoon kuten Sointulassakin yritettiin. Kanadalaisen tutkijan Donald Wilsonin mielestä Sointulaa piti pystyssä negatiivinen vastakohta-ajattelu, kapitalismin hylkääminen.

Oleellinen osa oman maailman perustamista on eristäytyminen vanhasta. Tärkeää oli siksi nimenomaan siirtolaisuus, lähtö mahdollisimman kauas. Harvinaisen monet ihanneyhteisöt on perustettu saarille tai viidakkoihin. Näin tapahtui myös Amurinmaalla, Sointulassa ja monissa Etelä-Amerikan suomalaisyrityksissä.

Nykyajan vaihtoehtoliikkeissä on hypätty ympäröivän yhteiskunnan oravanpyörästä. Selvimmin tulevaisuuteen suuntautuneisuus näkyy yhteisöissä, jotka korostavat uudestisyntymistä ja konkreettisesti kastavat uuteen uskoon. Maallisimmassakin yhteisöissä katkaistiin välit sukulaisiin muuttamalla kauas pois.

Monien suomalaisten ihanneyhteisöjen jäsenet olivat tekemisissä ulkopuolisen maailman kanssa vain aivan konkreettisten asioiden tähden. Joissakin suhtautuminen alueen muuhun väestöön oli ennakkoluuloista ja vähättelevää. Tämä käy ilmi joidenkin Etelä-Amerikan yhteisöjen ja Georgian osuusfarmin jäsenten puheista. Toisaalta osuusfarmillakin suhtautuminen mustiin oli myönteisempää kuin paikallisten valkoisten piirissä.

Eristyminen voi olla myös eristetyksi tulemistä. Usein ulkomaailma suhtautui ihanneyhteisöihin torjuvasti. Kurikka sai kokea tämän sekä Australiassa että Kanadassa. Sama tuli esille Neuvosto-Karjalassa ja erityisen voimakkaasti jesuiittojen intiaanireduktioissa. Veroviranomaisten byrokraattinen suhtautuminen Emmaus-yhteisöön kuvastaa pohjimmiltaan samaa asiaa.

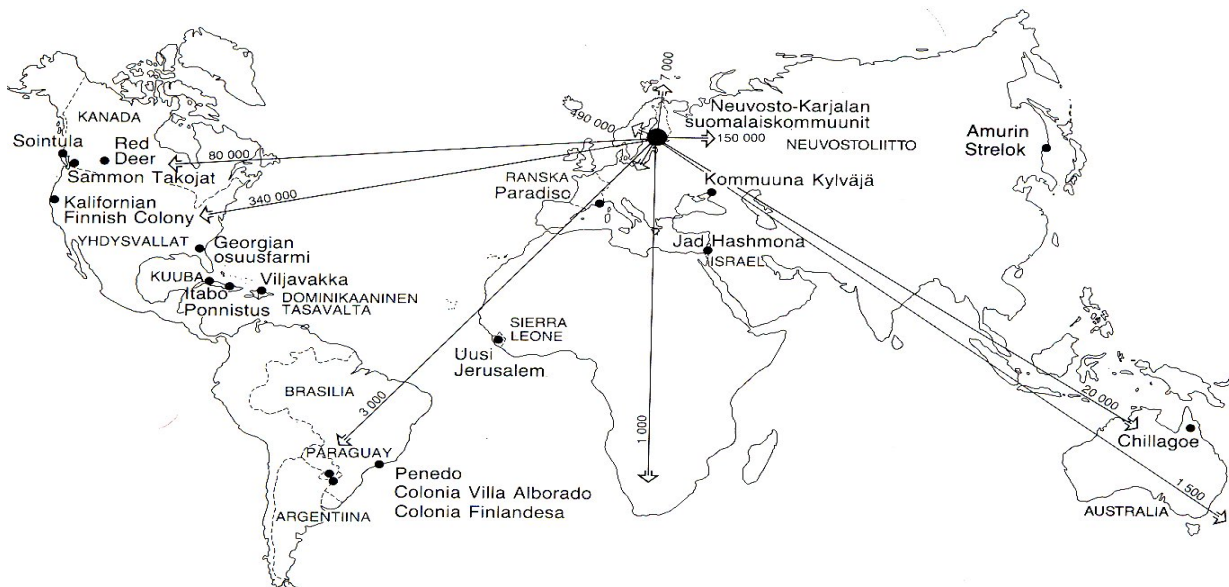
Utopiasirtolaisuuden mittasuhteet

Suomalaisten Pohjois-Amerikkaan perustamat ihanneyhteiskunnat muodostavat alle 1 000 hengen vahvuudellaan vain pienen osan mantereen suomalaissiirtolaisuudesta, jonka on arvioitu olevan noin 420 000 muuttajaa.

Eteläiselle pallonpuoliskolle on suunnistanut 25 000 suomalaista. Tässä käsitelty Etelä-Amerikan ihanneyhteisöt muodostavat maanosan siirtolaisuuden ytimen. Tutkija Olavi Lähteenmäki arvioi, että Etelä-Amerikkaan olisi asettunut noin 2 000 suomalaista. Ihanneyhteisöjen kautta heistä kulki joka toinen.

Matti Kurikan yritys Australiassa käsitti suuren osan mantereen sen aikaisesta suomalaissiirtolaisuudesta. Myöhemmin Australian siirtolaisuus on kasvanut aivan toisiin lukuihin. 1970-luvulla tehdyn tutkimuksen mukaan maassa asui 10 000 suomalaissyntyistä siirtolaista.

Itään päin Suomesta on muuttanut 15 000 ihmistä. Karjala-kuumeen aikana Neuvosto-Karjalaan suuntautunut muuttoaalto, 6 000 - 8 000 amerikan- ja kanadansuomalaista, muodostaa siitä melkoisen osan.

SUOMALAISTEN IHANNEYHTAISÖT JA SUOMEN SIIRTOLAISSUUS
FINNISH UTOPIAN COMMUNITIES AND EMIGRATION FROM FINLAND
FINSKA UTOPISAMHÄLLEN OCH EMIGRATION FRÅN FINLAND

Source Teuvo Peltoniemi 1985

Israelin suomalaiskibbutsin osuus maahan muuttaneista suomalaisista on melkoinen. Maan suomalaisista valtaosa on "missisiirtolaisuutta", ulkomaille avioituneita suomalaistyttöjä. Missi siirtolaisuus on nykyisin myös varsinkin Keski-Eurooppaan suuntautuvan suomalaissiirtolaisuuden tärkeä osa. Sinne on arvioitu kulkeutuneen 30 000 suomalaista.

Ihannesiirtolaisuuden ulkopuolelle jää täysin vain yksi laajamittainen siirtolaisuusaalto: nykyajan muuttoliike Ruotsiin. Sinne on arvioitu muuttaneen 490 000 suomalaista.

Suomalaisten ihanneyhteisöjen vaikutuspiirissä ei välttämättä arvioiden ole ollut kuin 8 000-10 000 henkeä. Heistä valtaosa kuuluu Karjala-kuumeen muuttoaaltoon. Kaksi suurinta, Sointula ja Colonia Finlandesa, vastaavat puolesta jäljelle jäävästä 2 500 hengen määrästä.

Tämäkin on itse asiassa liian suuri luku. Alkuperäisiä lähtijöitä Argentiinaan oli 122, mutta suurimmillaan Colonia Finlandesa oli vasta pari vuosikymmentä myöhemmin, jolloin yhteisön ihanneluonne oli jo lakannut. Siirtolaisuusinstituutin laskemaan Suomesta muuttaneiden kokonaismäärään - noin miljoonaan ihmiseen - verrattuna ihannesiirtolaisuus on melko vähäinen puro.

Siirtolaisvirtojen kannalta ihanneyhteiskunnat sijoittuvat siis kovin eri tavalla sekä siirtolaisuuden mittasuhteita että muuta merkitystä ajatellen. Mutta ihannesiirtolaisuudessa ei olekaan kysymys muuttamisesta ja matkustamisesta konkreettisessa mielessä. Se on henkistä matkallaoloa, levotonta paremman maailman etsimistä, jossa itse maanpäällä matkustaminen on vain väline. Kaukaiset seudut tuntuvat paremman maailman etsijöistä houkuttelevilta ja siksi ihannesiirtolaisten joukossa on niitäkin, joiden muuttomatkat yhteenlaskettuna kiertävät ympäri maapallon.

Uuden yhteiskunnan muodot

Yhteisön on annettava jäsenilleen peruspalvelut. Sen on suojeltava jäseniään ulkomaailmalta sekä pidettävä yllä sisäistä järjestystä. Sen on huolehdittava sekä henkisten että materiaalistien perustarpeiden tyydyttämisestä sekä turvattava yhteisön perinteen siirtäminen uusille jäsenille.

Klassisissa ihanneyhteisöissä pyrittiin näihin kaikkiin. Tyypillisesti päätösvalta, työ, järjestyksenpito, asuminen ja ruokailu hoidettiin yhteistuumiin. Monissa yritettiin uudistaa uskontoa, poliittista ajattelua, perhettä ja koulutusta. Tätä varten eristettiin ympäröivästä yhteiskunnasta.

Suurin osa suomalaisista ihanneyhteisöistä kokeili vain osaa utopiayhteisöjen mahdollisuuksista. Vaihtelu oli suurta, kuten yhteenvetotaulukosta käy ilmi. Täydellisimpiä ihanneyhteisöjä olivat Sointula ja Penedo. Niissä yritettiin rakentaa aivan uutta maailmaa. Useita ihanneyhteisöjen piirteitä on myös Amurin maan yhtiössä, kahdessa muussa Kurikan yrityksessä, osuusfarmeissa, Karjala-kuumeessa, Jad Hashmonassa ja Emmauksessa. Vähiten utopiapiirteitä oli Kuuban yrityksissä ja Viljavakassa.

Suomalaisyhteisöjen yleisin utopiapiirre koskee työnjakoa. Kymmenen yhteisöä noudatti samapalkkaisuutta. Yhtä monessa asuttiin yhdessä. Yhteisruokailumahdollisuus oli järjestetty vielä useammassa. Joissakin yhteisöissä palkka korvattiin sosiaalisilla palkkioilla tai vastakirjaan merkityillä tulevaisuuden saatavilla. Sointulassa myös tavarat jaettiin tarpeen mukaan. Tästä syntyi jatkuvia kiistoja.

Vain harvoissa suomalaisten ihanneyhteisöissä puututtiin seksuaalimoraaliin tai lastenkasvatukseen. Näkyvimmit poikkeukset olivat Sointula ja Penedo. Sointula perusti lastentarhan ja Uuskallio suunnitteli aluksi, että Penedossa tulitaisiin lasten opettamisessa toimeen ilman kouluakin.

Viidessä yhteisössä oli oma koulu, silloinkin lähinnä joko yhdyskunnan suuruuden vuoksi tai kuten Colonia Villa Alboradossa siksi, ettei valtio aluksi järjestänyt koulua. Mutta missään ihanneaatetta ei päästy välittämään suoraan jälkipolville, vaan kouluissa noudatettiin ympäröivän yhteiskunnan oppitavoitteita.

Useimpien yhteisöjen lähellä ei ollut valtion hoitamaa poliisia tai tuomioistuinta. Ainakin kahdeksassa yhteisössä sisäinen järjestyksenpito oli omilla harteilla, korostetuimmin ehkä Colonia Finlandesassa. Alkoholiin, mustasukkaisuuteen ja väkivaltaan liittyvät kiistat hoidettiin omassa piirissä. Monet suomalaisten ihanneyhteisöistä kääntyivät ympäröivän yhteiskunnan oikeusistuinten puoleen omia kiistoja hoitaessaan. Näin tapahtui ainakin Sointulassa, Sammon Takojissa, Penedossa ja Georgian osuusfarmilla.

Itsellisyys ja pienois-Suomi

Suomalaiset olivat jättäneet taakseen ahdasmielisen suomalaisen byrokratian ja tiukan sisäisen kontrollin. Tässä suhteessa utopiaksiirtolaisuus on pakoa. Työväenaatteen siirtokunnissa hylättiin kapitalismi, kansallismielisissä siirtokunnissa tsaarin sorto.

Mutta suomalaisuutta vaalittiin. Siirtolaiset elättelivät suurisuuntaisia ajatuksia koko Suomen kansan siirtämisestä uuteen paikkaan ja yhteiskuntamuotoon. Suomen kieli oli tärkeä. Usein opettaja oli ainoa vieraskielinen yhteisön jäsen. Yhteisöjen suomenkielisyys heijastui useimmissa siten, että ympäristön kielen oppiminen sujui hitaasti. Colonia Finlandesassa suomalaisten intiaanivaimot opettelivat tämän vuoksi Kiteen murretta.

Kieliongelmat ovat tulleet esille suomalaissiirtolaisten parissa yleisemminkin. Uuden kielen oppiminen liittyi tietenkin paljon siirtolaisten koulutustaans. Dominikaanisessa tasavallassa opittiin muiden kielten pohjalta espanjaa nopeasti, Sointulassa englantia hitaasti. Suomenkieli onkin säilynyt murretta myöten monilla ihannesiirtolaisilla. Useissa paikoissa syntyi myös sekakieli: suomen ja englannin, espanjan, portugalin tai heprean sekoitus. Fingelska on sekakielistä tunnetuin esimerkki.

Yhteydenpito Suomeen oli aluksi vilkasta. Siirtolaiset saivat kirjeitä ja lehtiä ja ainakin Colonia Finlandesassa myös rahaa. Mutta vuosien mittaan yhteydet vähenivät ja Etelä-Amerikankin siirtokunnat saatettiin "löytää" uudelleen.

Useat ihanneyhteisöt oli perustettu yhtiömuotoisina. Sen lisäksi 16 yhdyskunnassa oli erilaisia järjestöjä. Useimmissa oli Suomiseura - Penedossa kaksikin - ja monenlaisia harrastuspiirejä. Myös sauna rakennettiin lähes joka yhteisöön. Penedo tuli tästä syystä myöhemmin tunnetuksi koko Brasiliassa.

Raittiusaate vallitsi peräti kymmenessä siirtokunnassa. Raittiuspyrkimyksistä huolimatta käytännössä ainakin Penedossa ja Viljavakassa kerrottiin olleen huomattavan paljon alkoholiongelmia. Colonia Finlandesassa alkoholiongelmia on myös korostettu. Monenlaisia sosiaalisia ongelmia esiintyi runsaasti myös muissa yhteisöissä. Harrastustoiminnassa ihanneyhteiskunnat eivät juurikaan eroa tavallisista suomalaissiirtolaiskeskuksista. Mutta niitä selvemmin ihanneyhteisöt olivat itseriittoisia idyllisiä suurperheitä, joissa ilot ja surut yritettiin jakaa tasan. Ne koettivat olla Suomi pienoiskoossa ilman isänmaan huonoja puolia.

Utopioiden kesto ja jatkuvuus

Lähes kaikissa yhteisöissä oli riitoja ja erimielisyyksiä. Ne liittyivät useimmiten taloudellisiin vaikeuksiin kuten Penedossa, jossa - kuten monissa muissakin yhteisöissä - painiskeltiin suurten lainojen kanssa. Kiistoja käytiin myös tavoitteista, kuten Sointulassa.

Kirjassa on käsitelty kolmea suomalaisten ihannesiirtokuntaa, jotka jäivät pelkiksi suunnitelmiksi. Kovin montaa vuotta ei ihanne-elämää vietetty missään. Vaikka Etelä-Amerikan yrityksissä elettiin vuosikymmeniä suomalaisyhteisöinä, niiden utopialuonne laimeni parissa vuodessa. Pisimpään pysyivät tässä suhteessa pystyssä Yhdysvaltojen osuusfarmit, joiden loppu liittyi pula-aikaan ja maaltapakoon.

Vaikka lähes kaikki ihanneyhteisöt olivat maatalouskollektiiveja, vain viidessä jäsenenä oli mainittavimmin maanviljelijöitä. Colonia Finlandesassakin he tulivat yhteisöön vasta sen myöhemmässä vaiheessa. Suurimman osan, eli 15 ihanneyhteisön jäsenet olivat työväenluokan edustajia. Keski- ja yläluokan sivistyneistön yrityksiä oli kymmenen. Joihinkin yhteisöihin, kuten Colonia Finlandesaan ja Itaboon, tuli myöhemmin taustaltaan erilaisia jäseniä. Tämä synnytti jonkin verran jännitystä Argentiinan siirtokunnassa.

Yhdenmukainen piirre oli myös utopiyhteisöjen miesvaltaisuus. Sammon Takojiin ei aluksi naisia huolitukaan, mutta kaikissa siirtokunnissa epätasainen sukupuolijakauma aiheutti ongelmia. Näkyvimmin tämä tuli esille Sointulassa.

Yhteisöjen jäsenten heterogeenisuus tietenkin vaikutti niiden kohtaloon. Kaikissa ihanneyhteiskunnissa oli koko joukko sopeutumattomia. Oikeastaan missään yhteisössä jäsenkarsintaa ei tehty - eikä voitu tehdä - perusteellisesti ja joutomiehet sekä kapinoinijat aiheuttivat hankaluuksia. Kuudessa yhteisössä tämä johti uuden erillisen yrityksen perustamiseen. Näin kävi mm. Sointulassa, Georgian osuusfarmilla ja Jad Hashmonassa. Lähes kaikissa yhteisöissä esiintyi paluumuuttoa kotimaahan tai jatko muuttoa muualle ihanneyhteisön sijaintimaassa tai maanosassa.

Monet utopiyhteisöinä aloittaneet suomalaisyritykset muuttuivat nopeasti tavalliseksi siirtolaispaikkakunnaksi, joista kuuteen muutti myöhemmin lisää suomalaisia. Tyypillisin esimerkki tästä on Colonia Finlandesa.

Ihanneyhteisöjen opetukset

Vaikka suomalaisten ihanneyhteisöt epäonnistuivat kokeiluissaan, sillä ei ole suurta merkitystä. Yhdysvaltojen 1800-luvun mustien ihanneyhteisöjä selvittänyt Peasen tutkijapariskunta toteaa, ettei yhteisöjen epäonnistuminen ole tärkeää" yhteisöt hajosivat, kun ne olivat täyttäneet oman tehtävänsä.

Samasta peruslähtökohdasta on syytä tarkastella suomalaistenkin ihanneyhteiskuntien historiaa. Ne hajosivat kun ne olivat tehneet maallisen tehtävänsä. Mutta niiden vaikutus jatkuu meissä itsessämme, omassatunnossamme. Ihanneyhteisöjen merkitystä mitataan muulla kuin niiden ulkoisella kohtalolla. Epäonnistuneilla ihanneyhteyksillä on opetettavaa nykyajankin suomalaisille.

Filosofi George Kateb sanoo utopiyhteisöjen toimivan kaikkien yhteiskuntien omanatuntona. "Utopioilla on varaa suhtautua menneisyyteen ja nykyisyyteen realistisemmin, puolustelematta, unohtamatta ja parantelematta historiallisia tosiasioita, koska kaikki on joka tapauksessa edessä päin", kirjoittaa Hilikka Mäki Parnassossa.

Utopiyhteisöt - niin maalliset kuin uskonnollisetkin – ovat merkkejä ihmisen pyrkimyksestä korkeampaan. "Unelmissa me pääsemme osallistumaan siihen, mikä on meitä itseämme suurempaa", kirjoittaa Martti Lindqvist teoksessa *Hyvä elämä*. Utopiyhteisön jäsen tunnustaa olevansa osana ihmiskuntaa ja muutosprosessia, johon jokainen pystyy halutesaan hitusen vaikuttamaan. Utopia yhteiskunnat edustavat pakoluonteensaankin optimistista maailman katsomusta. Ne korostavat ihmisen vaikuttamismahdollisuuksia.

Suomalaisten utopiyhteiskunnat kritikoivat valtaapitäviä sekä julkisesti että esimerkillään niin entisessä kuin uudessakin kotimaassaan. Näin ne ovat laajentaneet ajatteluamme ja ymmärrystämme, ja osoittaneet kuinka monet asiat, joita nyt pidämme luonnollisina ja yleismaailmallisina totuuksina, voidaankin halutessa muuttaa. Tämän ymmärsi hyvin Bellamyn utopiateoksen *Vuonna 2000* suomentaja J.K. Kari, joka kirjoitti: "Kirja avaa ikään kuin itsestään lukijan silmät näkemään useita nykyisiä luonnollisiksi ja oikeudenmukaisiksi luuloteltuja oloja toisessakin valossa." Myös Martti Lindqvist on ymmärtänyt utopiyhteiskuntien luonteen kirjoittaessaan ihmisen unelmista: "Elämä olisi vankila ilman unelmia. -- Unelmat ovat kuin ikkunoita, joista tulevaisuus katsoo nykyhetkeen. -- Unelmat ovat takeena siitä, ettei maailma tule koskaan liian valmiiksi."

Pauli Välimäki korostaa, kuinka vaihtoehtoliikkeessä "jatkuvasti kyseenalaistetaan sitä tapaa, jolla yhteiskuntamme 'kova ydin' talous ja hallinto, on järjestetty". Välimäki uskoo, että vaihtoehtoliikehdintä luo pohjaa alhaalta nouseville yhteiskunnallisille uudistuksille. Ihanneyhteisöissä demokratia todella lähtee ruohonjuuritasolta, niissä osoitetaan myös käytännössä, että ihmiset voivat itse vaikuttaa asioihinsa.

Utopiyhteisöjä tarvitaan opettamaan meitä. Oma pyrkimyksemme parempaan on hidasta ja väsymme helposti. Siksi on oltavaesikuvia, joista saamme voimaa. Esimerkkinä oleminen on vaikeaa ja raskasta. Siksi ihanneyhteisöjen jäsenet epäonnistuivat, uhrautuivat meidän kaikkien puolesta. Sointuloiden kaatuminen ei osoita niiden ajamiensa aatteiden epäonnistumista vaan ihmisyyttä. Ihanneyhteisöjen hajoaminen osoittaa ihmisen heikkoutta mutta ihmisen vahvuudesta taas kertoo se, kuinka monet jaksavat yrittää, olla esimerkkinä.

Utopiyhteiskunnat auttavat meitä ymmärtämään paremmin sekä itseämme että yhteiskuntaa ja molempien suhdetta luontoon. Ne ovat sosiologisia kokeiluja, joissa testataan yhteiskuntaa mikrokoossa. Miten ihmiset reagoivat uudessa ympäristössä, erilaisessa luonnossa, taloudellisissa vaikeuksissa? Miten ihmisten kanssa käyminen muuttuu, kun side perinteiseen ja totuttuun on katkaistu? Voidaanko työnjakoa, perhettä ja asumista muuttaa?

Vaihtoehtoutopiat: sopuun luonnon kanssa

Raoul Palmgren on antanut utopiakirjallisuutta käsittelevälle tutkimukselleen nimen *Toivon ja pelon utopiat*. Palmgren viittaa siihen, että oman vuosisatamme utopiakirjallisuus on ollut pikemminkin pessimististen, totalitaaristen yhteiskuntien ennustelua kuin kuvia lopullisesta satumaasta. Varsinkin 1930-luvulta lähtien alkoivat kirjallisuutta hallita negatiiviset utopiat, kuten Aldous Huxleyn *Uljas uusi maailma* ja Georg Orwellin *Vuonna 1984*.

Pelon, tuhon ja erityisesti ydinsodan ajatukset ovat levinneet viime vuosikymmeninä. Ensimmäistä kertaa historiassa ihmisellä on mahdollisuus tuhota koko ihmiskunsa yhdellä kertaa. Yhä selvemmin ovat tulleet esille ne kaksi mahdollisuutta, jotka ihmiskunnalla on edessään: taivas tai helvetti: jatkuva kehitys parempaan tai eteneminen kohti tuhoa.

Tämä kaksijakoisuus ja se, että jatkuva talouskasvu on yhtä lailla utopiakuva, yhdistävät varhaisemmat suomalaiset ihanneyhteiskunnat uudempiin, aikamme vaihtoehtoliikkeiden konkreettisiin yrityksiin. Kansantuotekasvu-utopia on toiminut luonnon kustannuksella kehitysmaita riistäen. Kasvu-utopia on ollut sokeiden utopiaa.

Vaihtoehtoliikkeet pyrkivät yhteiskuntaan, jossa harmonia ei vallitse vain ihmisten välillä, vaan myös ihmisen ja luonnon kesken. Niiden sanoma on, että pessimistinen utopia voidaan pysäyttää.

Vaihtoehtoliikkeitä kartoittanut Pauli Välimäki painottaa, kuinka vaihtoehtoajattelussa pitäisi "päästää luonto virtaamaan elämyksenä ja kokemuksena kulttuuri-ihmisen läpi.-- Näin moderni ihminen voisi tavoitella tasapainoista luontosuhdetta, eräänlaista kahden maailman - luonnon ja kulttuurin - kansalaisuutta. Vaihtoehdon saarekkeet osoittavat omalla olemassaolollaan, että toisinkin voi elää: sovussa luonnon kanssa ja itse omaa elämää halliten." Utopiayhteisöjä syntyy Suomeen lähivuosina lisää, ennustaa Välimäki, eivätkä ne "tyydy omaan pikkuruiseen seurueeseensa, vaan haaveutuvat laajempiin seurakuntiin toinen toistensa yhteyteen".

Mutta on väärin asettaa luonto ja teknologia toistensa vaihtoehtoiksi. Uusin utopiakirjallisuus on tieteisromaanien ja kuvien uusista maailmoista, joissa elämä on tullut onnelliseksi tekniikan avulla, mutta joissa ihmisen perusluonne yhä aiheuttaa hankaluuksia. Science fiction -kirjallisuuden utopiasanoma on siinä, että se osoittaa tekniikan olevan vain väline. Syksyn 1984 kunnallisvaalien jälkeen sanomalehdissä kiersi valokuva, jossa vaihtoehtoliikkeen ideologi kuunteli Helsingissä vihreiden voittotuloksia eräästä teknologisen vallankumouksen perustuotteesta: kannettavasta radiosta. Tieteiskirjallisuuden opetus onkin, että tasapainoon voidaan pyrkiä niin luonnon kuin tekniikan kanssa, pehmeisiin arvoihin voidaan edetä myös kovalla teknologialla.

Joku voi sanoa, että vaihtoehtoliike edustaa vain pientä osaa kulttuurista, että nuorisolla on yleisemmin toisenlaisia, pessimistisiä utopioita, lohduton kuva maailman tulevaisuudesta. Mutta ajassa esiintyy aina yhtä aikaa sekä pessimistisiä että optimistisiä tulevaisuudenkuvia. Molemmat näkyvät nytkin nuorten elämässä. Utopiat ovatkin aina pienryhmien utopioita, vaikka niiden merkitys osoittautuu jälkikäteen paljon laajemmaksi.

Tämän vuoksi ihanneyhteisö-käsitettä on kirjassa tulkittu laajasti. Monet suomalaisten ihanneyhteisöjen jäsenet korostavat sitä, että vain osa jäsenistöstä oli ihannetavoitteiden kannalla. Se ei kuitenkaan muuta niiden ihannelaatua. Aina on profeetta ja hänen seuraajansa, joista monet voivat olla omissa motiiveissaan hyvinkin maallisia ja opportunistisia. Oleellinen on itse ihanne yhteisö, itse idea.

Ikuiset ja uudet utopiat

Pari vuosikymmentä sitten oli liikkeellä aforismi, jonka mukaan ideologiat ovat kuolleet. Sen saattoi tulkita myös niin, että utopiat ovat kuolleet. Päinvastoin - utopiat eivät ole kuolleet. On alkanut uusien utopioiden aika. Erotukseksi kirjailijoiden piirtämistä pessimistisistä utopioista ne eivät ole lopullisen tuhon ennustuksia, vaan ihmisen vaikutusmahdollisuuksia korostavia utopioita.

Suomalaisten ihanneyhteisöt ovat enimmäkseen osoittautuneet pettymyksiksi. Mutta epäonnistuneinakin ne ovat toteuttaneet utopiayhteisöjen perimmäistä roolia: auttaneet näkemään mistä on kysymys, mitä on muutettava ja miten siihen voidaan pyrkiä.

Raoul Palmgrenin mielestä utopioiden sammuminen jossakin kulttuurissa olisi kuolemansairauden oire: "Elinvoimaisen ja elämäntahtoisen etuoikeus on barbaarisen rohkeasti kurkottaa kohti tulevaisuutta, jossa avautuvat niin orjuuden kuin vapaudenkin, niin itsetuhon kuin maailmanherruuden ja yltäkylläisen tulevaisuudenkin näkymät."

Utopia on inhimillisen ajattelun eräs peruskategoria: pyrkimys lopulliseen hyvään ohjaa ihmisen ajattelua enemmän tai vähemmän. Tämä näkyy myös konkreettisten utopioiden runsautena.

Yhteiskuntapakoisten ihannesiirtoloiden vastakohtana pidetään yhteiskuntahakuisia uudistusliikkeitä kuten poliittisia puolueita. Valinta näiden välillä oli tehtävä työväenliikkeen piirissä siinä vaiheessa kun haavesosialisteista - kuten Matti Kurikasta - tehtiin pesäero marxilaisen työväenliikkeen hyväksi. Mutta nyt maailma on muuttunut. On jälleen pohdittava ovatko nämä kaksi käsitettä todella toistensa vastakohtia, vai täydentävätkö ne toisiaan? Miten voitaisiin rakentaa hedelmällinen suhde yhteiskuntapakoisten ja yhteiskuntahakuisien liikkeiden välille? Mitä tekevät ne, jotka haluavat päästä utopiaan ilman tämän maailman jättämistä?

Tärkeintä on silloin itse sana utopia. Utopia voi olla tavoitteena myös yhteiskuntahakuisilla uudistusliikkeillä. Yhteiskunnan sisällä toimivat voivat toteuttaa utopia-aatteita omassa arkiympäristössään. Tärkeintä on utopiaan pyrkiminen, se että tavoitteet asetetaan kyllin korkealle. Sinne ei tarvitse päästä. Utopian luonteeseen kuuluu, että se on saavuttama-

ton. Utopian takana on aina uusi utopia, samoin kuin Jevgeni Zamjatinin mielessä vallankumous: "Niidenkin määrä on rajaton... Viimeinen on vain lapsille tarkoitettu satu."

Meillä kaikilla on halu parempaan, epämääräinen tunne siitä, että jossakin on parempi maailma ja vaihtoehto: menneisyydessä, tulevaisuudessa tai vaikkapa aavan meren tuolla puolen, kuten tangossa lauletaan. Utopioissa on seurattava satuja. Miksi emme siis tekisi kuten Sig-yhtye esittää: "Pidä kiinni sun unelmistas, pidä kiinni ja usko niihin, mutta älä anna niiden sua juovuttaa."

Suomalaisten ihanneyhteisöt antavat vakuuttavan näytön siitä, etteivät utopiat kuulu vain filosofien kirjoihin eivätkä juhlapäiviin. Tarvitaan myös arkipäivän utopioita, sillä kuten Martti Lindqvist kirjoittaa, "aito unelma rohkeasta elämästä on rohkeaa elämää." Utopioiden kautta jotakin periaatteessa tavoittamattomasta siirtyy jo nykyiseen elämäämme.

Tarkoitusta ei tietenkään ole siinä, että jokainen ryhtyisi elämään Juneksen Linnunlaulussa tai Emmauksen lumpunkerääjänä. Julkkisten romanttisesta maallepaluusta naistenlehdet ovat antaneet monia sarkastisia esimerkkejä. Useimmiten henkilökohtaisen ihanneyhteisön tavoittelusta ei ole tullut mitään. "Vaihtoehtoisesta puuhailusta voi tulla harhaista onnen etsimistä, jolla paetaan omaa sisäistä rikkinäisyyttä", varoittaa Pauli Välimäki. Kysymys ei ole paluusta luontoon, kuten suomalaisten Etelä-Amerikan siirtoloissa, vaan sovun hankkimisesta luonnon ja tekniikan kanssa.

Pari viimeistä vuosikymmentä on nostanut utopiat taas lähemmäksi ihmisten elämää. Neuvostoliiton – suurimman utopian – hajoaminen oli monelle sosialismin utopiaan uskovalle elämän suurin järkytys.

Mitäpä muuta tietoyhteiskunta on kuin pyrkimystä täydellisen vapauden maailmaan monessa mielessä. Siihen sisältyy sekä suuren utopian että myös vähemmässä mitassa pelon utopian aineksia. Meneillään oleva ilmastokeskustelu taas nostaa esille varsinkin dystopiat - kauhukuvat ja pessimismisiä huokuen pyrkii ohjaamaan ihmisiä uudelle, ympäristöä säästävällä elämäntavalle.

Ympäristökeskustelu on globaalia kuten maailmamme nykyään muutenkin. On ymmärretty ettei enää riitä se, että pienryhmä perustaisi oman uuden maailman. Mukaan tarvitaan ja halutaan jokainen. Tavoitteena on maailman laajuinen ihanneyhteiskunta. Skaala on jättiläismäisesti suurempi, mutta peruspainotus on sama kuin ennenkin: "Utopiaan pitää pyrkiä yhdessä!" Sillä - kuten Kaapo Murros kirjoitti viime vuosisadan alussa kirjassaan *Suuret haaveilijat* - "vasta sitten ihminen parantua voi, kun yhteiskunta on sen arvoinen, että siinä ihmiskunta voi parantuneena toimeen tulla."

Edith Södergran kirjoitti lyhyen elämänsä loppuhetkillä runokokoelman *Landet som icke är*. Sen nimiruno kiteyttää kauniilla tavalla tavoitteen meille kaikille - tien joka on, mutta maahan jota emme saavuta.

*"Ikävöin maahan jota ei ole,
sillä kaikkea mikä on, olen väsynyt himoamaan.
Kuu kertoo minulle hopeisin kirjaimin maasta jota ei ole.
Maasta, jossa kaikki toiveemme täytyvät ihmeellisesti,
maasta, jossa kaikki kahleemme kirvottuvat,
maasta, jossa vilvoitamme raadeltuja otsiamme kuun kasteessa.
Elämäni on kuuma harha.
Mutta yhden olen löytänyt ja yhden olen totisesti voittanut -
tien maahan jota ei ole."*